

EVAKUÁCIA Z POHĽADU JEDNOTLIVCA V ČASOVEJ TIESNI

Jan Šinovský*

ABSTRAKT

Tento článok sa zaoberá problematikou evakuácie z dvoch uhlov pohľadu. Prvým je fakt, že rozdielnosť ľudských individualít ovplyvňuje hladký priebeh evakuácie. Druhým pohľadom je časový tlak, ktorý má výrazný vplyv na ľudské správanie v čase mimoriadnej udalosti.

Kľúčové slová: Evakuácia, individualita, časový tlak

ABSTRACT

The paper deals with the problems of evacuation from two points of view. Firstly, different characters of each individual affect the smoothness of evacuation. Secondly, the time pressure is a notable factor influencing the human behaviour in emergency situation.

Key words: Evacuation, individuality, time pressure

ÚVOD

Problematika evakuácie obyvateľstva z ohrozených oblastí sa na prvý pohľad javí ako do detailov prepracovaná záležitosť, v ktorej už nie je čo riešiť. V prípade ohrozenia mimoriadnou udalosťou sa cez varovacie a vyznamievacie komunikačné kanály zabezpečí ukrytie alebo evakuácia obyvateľstva z ohrozeného priestoru. Plynulosť evakuácie zabezpečia poriadkové sily posilnené o právomoci vyplývajúce z vyhlásenia krízového stavu na danom území. Následne sa evakovaným osobám zabezpečí náhradné ubytovanie, tekutiny, strava, prípadne lekárske ošetrenie a vykonávajú sa všetky činnosti nevyhnutné pre maximálne bezpečie ľudí vytrhnutých z domovov vrátane dekontaminácie, dezinfekcie atď. Takto by to malo fungovať v krajinách s rozvinutou úroveňou civilnej ochrany, ale nefunguje. Prečo? Spomeňme si

---

* Jan Šinovský, Ing., Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Katedra krízového manažmentu, 1 mája 32, 010 26 Žilina, tel.: 041 513 6720, fax 041 513 6620, jan.sinovsky@fsi.uniza.sk

na to, čo sa dialo v zaplavenom New Orleans v roku 2005. V prvej fáze úspešne prebehla najväčšia evakuácia v dejinách USA, po pretrhnutí hrádze však nastal obrovský chaos, kde sa naplno prejavili negatívne stránky ľudského charakteru. Rabovanie, znásilňovanie, bitky, vraždy, strelba na záchranárov, to sú veci s ktorými málokto pri záchrane mesta počítal. Súčasné riešenia evakuácie obyvateľstva sa spoliehajú na to, že silové zložky budú schopné zabezpečiť poriadok. Prírodzene, hlavný dôraz sa kladie na záchranu obyvateľstva pred ničivými dôsledkami mimoriadnej udalosti. V dôležitých momentoch zásahu sa však zabúda na úslovie „Človek človeku vlkom.“ Zabúda sa na to, že aj v takýchto situáciách, keď si väčšina ľudí snaží navzájom pomáhať, nájdu sa indivíduá, ktoré nerešpektujú práva ostatných a uchylujú sa k nečestnému konaniu, ku krádežiam alebo k násilnostiam rôzneho charakteru. Tu sa dostávame k jadrú problému, ktorý má dve základné roviny. Prvou je ľudská individualita a druhou je časový stres.

1 ĽUDSKÁ INDIVIDUALITA KOMPLIKUJE PRÁCU ZÁCHRANÁROV

Na príklade udalostí v meste jazzu je zjavné, že sa ľudia inak správajú v dobe, keď majú relatívne dost' času uniknúť pred katastrofou a inak, keď sú mimoriadnou udalosťou bezprostredne postihnutí. Dôkazom je masívna evakuácia obyvateľstva pred príchodom hurikánu Katrina, ktorá prebehla veľmi úspešne. S touto situáciou ostro kontrastovala situácia v následne zaplavenom meste. Úplne iná nálada potom panovala v športovej hale, kde sa tiesnilo 20 000 ľudí od okolia odrezaných vodou z Mississippi. Na tretí deň nedobrovoľného pobytu v hale, keď sa dnu dostali záchranári, museli si nasadiť dýchacie masky, keďže sa im dvíhal žalúdok od neskutočného zápachu, ktorý bol dôsledkom otrasných hygienických podmienok. V takejto atmosfére by aj ten najväčší optimista stratil dobrú náladu. V tej istej dobe si snažili zabezpečiť prežitie, tí ktorí zostali v meste. Bohužiaľ, našlo sa mnoho takých ľudí, ktorí si potrebovali zabezpečiť aj viac ako základné ľudské potreby. Z lekárni mizli lieky s psychotropnými účinkami, z obchodu s elektronikou DVD - prehrávače, počítače, zo zlatníctiev šperky a iné luxusné komodity. Príležitosť robí zlodeja, a tak sa mnohí ľudia rozmýšľajúci dopredu chopili šance zabezpečiť si pokojné pokrízové obdobie týmto nesympatickým spôsobom. Nečudo, že bola nasadená Národná garda, ktorej sa podarilo v súčinnosti s policajnými jednotkami a námorníctvom nastoliť v meste poriadok a postupne evakuovať všetkých žijúcich obyvateľov New Orleans do bezpečia.

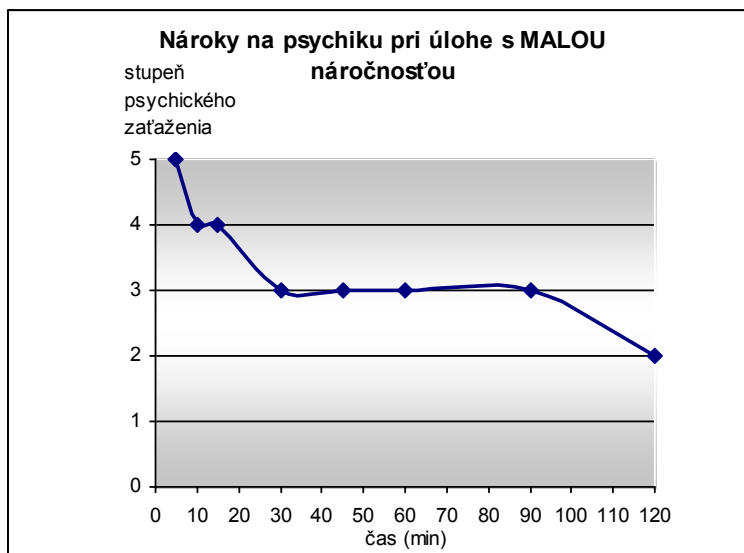
O tom, že každý človek má inú hranicu zvládania stresu bolo už veľa napísané. Keď nám stúpne hladina adrenalínu vieme sa vybičovať k nadľudským výkonom, obzvlášť keď ide o život. Puď sebazáchovy je silná vec. Niektorí jedinci, však nadradujú svoje potreby nado všetko a úplne ignorujú práva a potreby iných ľudí. Toto správanie, charakteristické úplnou ignoráciou druhých ľudí, ľahostajnosťou voči ich životu a právam sa nazýva psychopatické. Psychopat sa môže dlho javiť ako normálny človek, až do chvíle kedy má ukázať svoj pravý charakter. V situácii keď si má vybrať medzi vlastným pohodlím a životom druhého človeka, sa prikloní celkom jednoznačne k záchrane svojho pohodlia. Cieľom tohto článku však nie je rozoberať psychopatov ale poukázať na rozdielnosť ľudských charakterov aj na fakt, že obzvlášť

v meste, kde sa ľudia nepoznajú, táto zvýšená miera anonymity skrýva rôzne ľudské slabosti a deviácie, ktoré sa môžu prejaviť v tom najhoršom možnom okamihu. Napríklad pri evakuácii z postihnutej oblasti alebo pri pobyte v CO kryte atď. Udalosti v New Orleans dokazujú ako kvalita ľudského charakteru dokáže ovplyvniť úspešnosť záchranej akcie.

2 ČASOVÁ TIESEŇ POČAS MIMORIADNEJ UDALOSTI

Všeobecne je známe, že človek inak koná pod tlakom a inak keď je v relatívnom pokoji (alebo v rovnomernom priamočiarom pohybe). Niektorí jedinci tlak vyložene potrebujú aby sa rozhýbali a niečo užitočné urobili, iní sú od prírody aktívni. Keď navodíme rovnakú stresovú situáciu pre dvoch oddelených ľudí, je takmer isté, že nebudú reagovať rovnako. Slabšia povaha sa môže psychicky zrútiť, silnejší jedinec môže dosiahnuť mimoriadne výkony. Tam kde jeden koná „správne“, druhý zostane paralyzovaný podľahnúc strachu o vlastnú existenciu. Všeobecne však platí, že čím menej času a čím náročnejšia alebo zodpovednejšia úloha, tým viac treba vynaložiť psychických síl na jej splnenie.

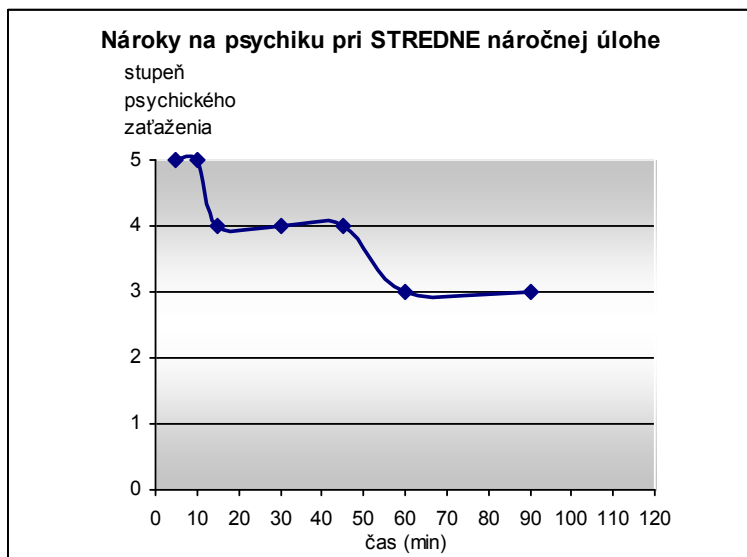
Pokúsme sa graficky znázorniť psychickú záťaž človeka, ktorý sa musí v čase mimoriadnej udalosti vykonať nejakú úlohu pod rôznym časovým tlakom. Existujú rôzne prístupy a stupnice psychického zaťaženia. Dovolil som si vytvoriť vlastnú kvalitatívnu stupnicu psychického zaťaženia, kde extrémne zaťaženie predstavuje hraničné zaťaženie psychiky človeka, ktoré kladie maximálne nároky na osobnosť a môže spôsobiť traumy alebo ohroziť duševné zdravie. Z obrázkov 1 – 3 je zjavné, že čím viac času máme na vykonanie nejakej úlohy počas mimoriadnej udalosti, tým menší nápor na psychiku človeka táto úloha predstavuje. Predstavme si, že ide o úkony v čase blížiacej sa povodňovej vlny. Aby sme sa vedeli lepšie vcítiť do tejto situácie, uvádzam príklady úloh s rôznou náročnosťou.

STUPEŇ PSYCHICKÉHO ZAŤAŽENIA:

- 5 – extrémne zaťaženie**
- 4 – vysoké zaťaženie**
- 3 – väčšie zaťaženie**
- 2 – stredné zaťaženie**
- 1 – nízke zaťaženie**

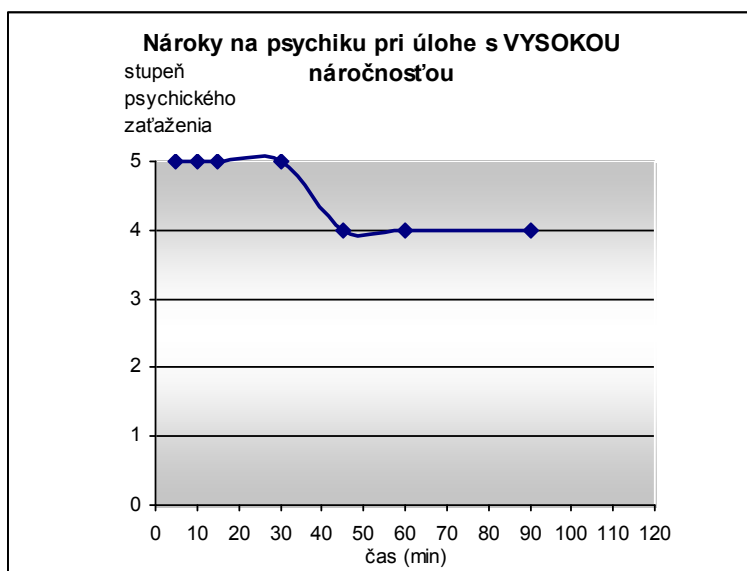
Obrázok 1 Nároky na psychiku človeka pri zvládaní nenáročnej úlohy v časovej tiesni počas mimoriadnej udalosti.

Obrázok 2 Nároky na psychiku človeka pri zvládaní stredne náročnej úlohy v časovej tiesni počas mimoriadnej udalosti.

STUPEŇ PSYCHICKÉHO ZAŤAŽENIA:

- 5 – extrémne zaťaženie
- 4 – vysoké zaťaženie
- 3 – väčšie zaťaženie
- 2 – stredné zaťaženie
- 1 – nízke zaťaženie

Obrázok 3 Nároky na psychiku človeka pri zvládaní vysoko náročnej úlohy v časovej tiesni počas mimoriadnej udalosti.

STUPEŇ PSYCHICKÉHO ZAŤAŽENIA:

- 5 – extrémne zaťaženie
- 4 – vysoké zaťaženie
- 3 – väčšie zaťaženie
- 2 – stredné zaťaženie
- 1 – nízke zaťaženie

Os x obrázkov 1 až 3 znázorňuje čas, ktorý zostáva do príchodu prívalovej vlny na miesto vykonania úlohy. Počas mimoriadnej udalosti akou je povodeň, hrá časový faktor rozhodujúcu úlohu. Ak bývam na dedine a mám na evakuáciu 5 min, pravdepodobne budem utekať na najbližší kopec bez ohľadu na hospodárske zvieratá alebo hmotný majetok. Ak mi zostáva 30 min, dokážem sa postarať o všetko živé v dome. Na obrázkoch 1 až 3 je zobrazená psychická záťaž pri plnení úloh s rôznou náročnosťou v časovej tiesni počas mimoriadnej udalosti. **Úlohou s malou náročnosťou** sa rozumie taká, pri ktorej netreba priveľmi rozmýšľať napr. vypnutie elektriky alebo zamknutie dverí pri odchode z domu. **Stredne náročnou úlohou** môže byť napr. nájdení rôzneho náradia alebo zbalení najnutnejších vecí sebe a členom

rodiny a zabezpečenie odchodu z ohrozenej oblasti. **Vysoko náročnou úlohou** sa myslí napr. zhromaždenie vystrašeného dobytku alebo iných domácich zvierat príp. záchrana topiaceho sa človeka apod. **V časovej tiesni počas mimoriadnej udalosti sa psychická záťaž zvyšuje minimálne o jeden stupeň v porovnaní s vykonávaním rovnakej úlohy v prípade, kde po vypršaní časového limitu nejde o život.**

ZÁVER

Problematika zvládania časového tlaku ako aj problematika individuality jedinca nie je zatiaľ samozrejmosťou súčasťou podkladov riešení mimoriadnych udalostí. Krízový manažment ako vedná disciplína si postupne hľadá cestu k psychológii jedinca a k sociológii. Verím že, pri podrobnejšom skúmaní týchto faktorov sa dokážeme lepšie pripraviť na riešenie mimoriadnych udalostí.

[1] ŽITŇANSKÝ, R. GÁLISOVÁ M. *Katastrofa v New Orleans* [on line]. Bratislava. Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2005 [cit.2010-04-27]. Dostupné na: <http://www.usainfo.sk/article.php?53>

článok recenzoval:
doc. Ing. Ladislav Novák, PhD.

